

EIROPAS SAVIENĪBAS
TIESA

2016. GADA ZIŅOJUMS

GADA APSKATS

2016. GADA ZIŅOJUMS
GADA APSKATS

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA

TIESA
L-2925 LUKSEMBURGA
LUKSEMBURGA
TĀLR. +352 4303-1

VISPĀRĒJĀ TIESA
L-2925 LUKSEMBURGA
LUKSEMBURGA
TĀLR. +352 4303-1

Tiesas interneta vietne: <http://www.curia.europa.eu>

Atļauts reproducēt, norādot avotu. Fotografijas var tikt reproducētas vienīgi saistībā ar šo izdevumu. Jebkāda cita veida izmantošanai ir jālūdz atļauja Eiropas Savienības Tiesai.

Plašāka informācija par Eiropas Savienību ir pieejama vietnē **Europa** (<http://europa.eu>).

Luksemburga:

Eiropas Savienības Tiesa

Saziņas direkcija – Publikāciju un elektronisko plašsaziņas līdzekļu nodaļa

Eiropas Savienības Publikāciju birojs

Print	ISBN 978-92-829-2290-3	ISSN 2467-1363	doi:10.2862/69074	QD-AQ-17-001-LV-C
PDF	ISBN 978-92-829-2283-5	ISSN 2467-1592	doi:10.2862/87072	QD-AQ-17-001-LV-N
E-Book	ISBN 978-92-829-2375-7	ISSN 2467-1592	doi:10.2862/55639	QD-AQ-17-001-LV-E

© Eiropas Savienība, 2017. gads

Fotoattēli © Georges Fessy

Fotoattēli © Gediminas Karbauskis

Printed in Belgium

ĪSPIESTS UZ PAPIRA, KAS BALINĀTS BEZ ELEMENTĀRĀ HLORA (ECF)

SATURA RĀDĪTĀJS

Priekšsēdētāja priekšvārds	5
1. 2016. Gads īsumā	6
a // Gads attēlos	7
b // Gads skaitļos	14
2. Tiesvedības darbība	16
a // Atskats uz gada nozīmīgākajiem spriedumiem	17
b // Tiesvedības galvenie skaitliskie rādītāji	26
3. Atvērtības un pieredzes apmaiņas gads	32
a // Nozīmīgie notikumi	33
b // Galvenie skaitliskie rādītāji	35
4. Justīcijai kalpojoša administrācija	38
a // Efektīva, moderna un daudzvalodīga administrācija	39
b // Skaitliskie rādītāji un projekti	40
5. Skats nākotnē: justīcijas kvalitāte – pastāvīgs izaicinājums	46
6. Sekojiet līdzi iestādes aktualitātēm	48

PRIEKŠSĒDĒTĀJA PRIEKŠVārds

2016. gadā aizsākās jauns posms mūsu iestādes pastāvēšanā. Tika īstenoti divi no trijiem 2015. gadā apstiprinātās Savienības tiesu strukturālās reformas posmiem: liels skaits jaunu tiesnešu uzsāka darbu Vispārējā tiesā, kura savukārt pārņēma tagad likvidētās Civildienesta tiesas funkcijas.

Nekad šīs iestādes pastāvēšanas laikā dalībvalstu tiesas tai nebija uzdevušas tik daudz jautājumu, lai labāk spētu izprast un piemērot Savienības tiesības. Tas liecina ne tikai par valstu tiesu vēlmi pareizi piemērot Savienības tiesības ar Līgumos paredzēto sadarbības mehānismu palīdzību, bet arī par to uzticēšanos Eiropas Savienības Tiesai.

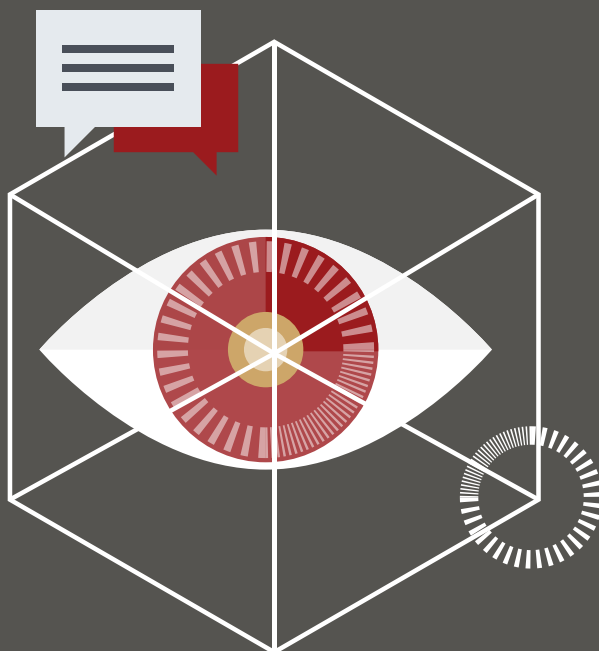
Līdztekus tam joprojām turpina saīsināties arī tiesvedību ilgums, un tas nāk par labu personām un uzņēmumiem, kam nepieciešama tiesiskā noteiktība. Turklāt pērnais gads ir iezīmīgs ar visnotaļ spraigu lietu izspriešanas darbību (pabeigtas vairāk nekā 1600 lietu). Lielā skaitā spriedumu ir izspiesti jautājumi ne tikai saistībā ar lielākajiem izaicinājumiem, ar kuriem Savienībai pašlaik nākas stāties pretim (terorisms, migrācijas krīze, banku un finanšu krīze u. tml.), bet arī visu iedzīvotāju ikdienas dzīvi skarošas problēmas.

Papildus šiem skaitliskajiem rādītājiem vēlos noslēgumā atgādināt arī par kādu pasākumu, kas mūsu iestādē tika rīkots 11. novembrī, proti, atceres diena par godu pamiera noslēgšanai, kas izbeidza Pirmo pasaules karu. Eiropas Parlamenta, Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētāji tikās ar aptuveni 250 vidusskolēniem neformālā viedokļu apmaiņā un sarunās par savu darba pieredzi un virkni Eiropas aktualitāšu. Šādi pasākumi ir jo īpaši vēlamī un auglīgi šajos Eiropas veidošanai vētrainajos laikos, kad apņēmīgi optimistiskas un uz pilnīgu ticību nākotnei vērstas perspektīvas saglabāšana ir morāls pienākums.

Kūns **LĒNARTSS**
Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētājs

1

2016. GADS
ĪSUMĀ

A // GADS ATTĒLOS

Eiropas Savienības Tiesa ir viena no septiņām Eiropas Savienības iestādēm

Kā Eiropas Savienības (ES) tiesu varas īstenošanai tai ir uzdevums ir nodrošināt Eiropas tiesību ievērošanu, gādājot par Līgumu vienveidīgu interpretāciju un piemērošanu. Šī iestāde veicina Savienības vērtību saglabāšanu un ar savu judikatūru līdzdarbojas Eiropas veidošanā.

Eiropas Savienības Tiesu pašreiz veido divas tiesas: "Tiesa" un "Vispārējā tiesa".

18. janvāris

Izstādes "Il y a 70 ans: le procès de Nuremberg. L'interprétation simultanée, des pionniers à nos jours..." svinīgā atklāšana

7. marts

Eiropas Cilvēktiesību tiesas pārstāvju delegācijas vizīte
Tiesā

16. marts

Spriedums *Dextro Energy*

13. aprīlis

Septiņu jaunu Vispārējās tiesas tiesnešu stāšanās amatā atbilstoši reformai

6. jūnijs

Lietas *Uber* iesniegšana
Tiesā

8. jūnijs

Trīs jaunu Vispārējās tiesas
tiesnešu stāšanās amatā

26. un 29. jūnijs

Lietu *Ville de Paris* un
Ville de Bruxelles/Komisija
iesniegšana Vispārējā tiesā

27. jūnijs

Trešā torņa pamatakmens
ielikšana

6. jūlijs

Revīzijas palātas locekļu daļēja nomaiņa

31. augusts

Civildienesta tiesas iekļaušana tās funkcijas pārņēmušajā Vispārējā tiesā

19. septembris

Jauna Tiesas ģenerālvokāta
stāšanās amatā, Vispārējās tiesas
tiesnešu daļēja nomaiņa un sešu
jaunu Vispārējās tiesas tiesnešu
stāšanās amatā atbilstoši reformai

20. un 21. septembris

Vispārējās tiesas priekšsēdētāja,
priekšsēdētāja vietnieka un tiesu
palātu priekšsēdētāju vēlēšanas

30. septembris

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja
vizīte Tiesā

6. oktobris

Vispārējās tiesas sekretāra amata pilnvaru termiņa pagarināšana

9. novembris

Lietu *Apple* iesniegšana Vispārējā tiesā

11. novembris

Ar jauniešiem rīkotais dialogs
"Bâtisseurs d'Europe"

30. novembris

Revīzijas palātas locekļu daļēja
nomaiņa

14. decembris

Eiropas Komisijas locekļa Džūliana
Kinga svinīgais solījums

15. decembris

Spriedums *Depesme*

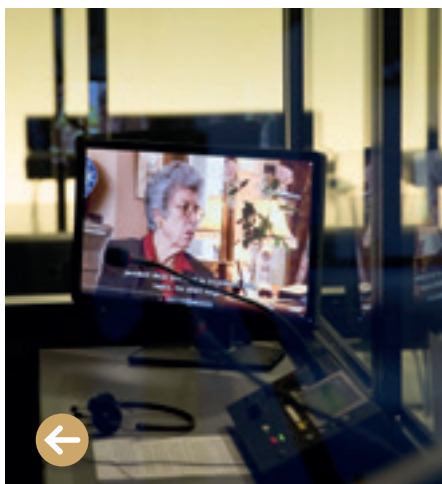
21. decembris

Spriedums *Tele2 Sverige*

18. janvāris–30. aprīlis

Izstāde “Il y a 70 ans: le procès de Nuremberg. L'interprétation simultanée, des pionniers à nos jours...”

Tiesā trīs mēnešu garumā izvietotā izstāde ir veltīta Nirnbergas prāvas tulkiem – sinhronās tulkošanas celmlaužiem. Šīs prāvas vēsturiskajā un tehniskajā kontekstā ir atainotas divdesmit piecu tulku dzīves un – ar virkni dokumentu un priekšmetu, kas ir mūsdienu aprikojuma priekšgājēji – parādīta šīs vēlāk Eiropas Savienības Tiesā un citās starptautiskās tiesās attīstījušās profesijas evolūcija.

7. marts

Eiropas Cilvēktiesību tiesas pārstāvju delegācijas vizīte Tiesā

Šī tikšanās tiek rīkota abu šo Eiropas tiesu ilgstošās sadarbības ietvaros. Proti, Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas locekļi regulāri tiek Luksemburgā vai Strasbūrā viedokļu apmaiņai jautājumā par judikatūras attīstību pamattiesību jomā.

16. marts**Spriedums *Dextro Energy*: veselīguma norādes un dekstrozes kubiciņi**

Kopš 2006. gada ar Eiropas regulu ir noteikta visā Savienībā saskaņota kārtība, kādā izmantojamas norādes par pārtikas produktu veselīgumu. Vispārējā tiesa uzskata, ka nav atļaujamās vairākas veselīguma norādes, kas preču zīmes *Dextro Energy* preču marķējumā un reklāmā ir veiktas attiecībā uz tā produktos esošo glikozes saturu (T-100/15).

Skat. 23. lpp.

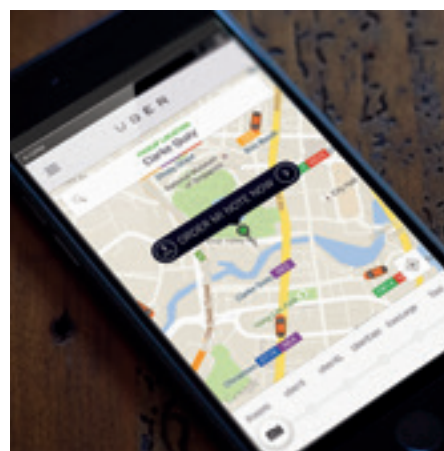
13. aprīlis**Septiņu jaunu Vispārējās tiesas tiesnešu stāšanās amatā un Civildienesta tiesas tiesnešu daļēja nomaiņa**

Eiropas Savienības Tiesas reformas īstenošanas **pirmais posms**. Šajā reformā paredzēts palielināt Vispārējās tiesas tiesnešu skaitu un tai nodot visas Civildienesta tiesas darbības. Amatā tiek iecelti pieci jauni Vispārējās tiesas tiesneši uz laiku līdz 2016. gada 31. augustam: Konstantīns Iliopulu (Grieķija), Dīns Špilmans (Luksemburga), Zoltāns Čehi (Ungārija), Nina Pultoraka (Polija) un Anna Markulli (Kipra). Vēl divi tiesneši Leopoldo Kalvo-Sotelo Ibañez-Martins (Spānija) un Virgīlijs Valančus (Lietuva) tiek iecelti Vispārējās tiesas tiesneša amatā uz laiku no 2016. gada 13. aprīļa līdz 2019. gada 31. augustam. Tādējādi Vispārējās tiesas tiesnešu skaits pieaug no 28 līdz 35.

Turklāt Žoau Santanna (Portugāle) un Aleksandrs Kornezovs (Bulgārija) tiek iecelti Civildienesta tiesas tiesnešu amatā līdz brīdim, kad šīs tiesas funkcijas 2016. gada 1. septembrī pārņem Vispārējā tiesa.

6. jūnijs**Lietas *Uber* iesniegšana Tiesā**

Vai kāda dalībvalsts, piemēram, Francija, drīkst *Uber* darbību atzīt par noziedzīgu nodarījumu, iepriekš likumprojektu nepaziņojot Komisijai (C-320/16)?

8. jūnijs**Trīs jaunu Vispārējās tiesas tiesnešu stāšanās amatā**

Turpinās reformas īstenošana: Pītera Džordža Švireba (Malta), Frēdrika Šalīna (Zviedrija) un Ingas Reines (Latvija) zvēresta nodošana. Vispārējās tiesas tiesnešu skaits pieaug līdz 38.

26. un 29. jūnijs

Lietu *Ville de Paris* un *Ville de Bruxelles* iesniegšana Vispārējā tiesā

Parīzes pilsētas pašvaldība lūdz atcelt regulu, ar kuru Komisija padarīja pielaidīgākas pieļaujamās dīzeļdzinēja transportlīdzekļu slāpekļa oksīdu emisiju robežvērtības (T-339/16). Trīs dienas vēlāk to izdara arī Briseles pilsētas pašvaldība (T-352/16).

27. jūnijs

Trešā torņa pamatakmens ielikšana

Trešā torņa būvdarbu sākums. Šis vērienīgais būvprojekts reiz ļaus visiem iestādes darbiniekiem strādāt vienuviet. Oficiāls akts par Tiesas piekto paplašināšanos vēstošā pamatakmens ielikšanu ir ieraksts Luksemburgas ilgtspējīgas attīstības un infrastruktūru ministra Fransuā Bauša, Luksemburgas tieslietu ministra Feliksa Brāca un Tiesas priekšsēdētāja Kūna Lēnartsa klātbūtnē.

6. jūlijs un 30. novembris

Jaunie Revīzijas palātas locekļi

6. jūlijā zvērestu nodod **pieci** jauni Eiropas Revīzijas palātas locekļi: Janušs Vojcehovskis (Polija), Samo Jerebs (Slovēnija), Jans Gregors (Čehijas Republika), Mihails Kozlovs (Latvija) un Rimants Šadžus (Lietuva). 30. novembrī zvērestu nodod vēl **divi** locekļi: Leo Brinkats (Malta) un Žoau Figeiredu (Portugāle). Jaunie Revīzijas palātas locekļi nodod zvērestu Eiropas Savienības Tiesai.

31. augusts

Civildienesta tiesas iekļaušana tās funkcijas pārņēmušajā Vispārējā tiesā

Eiropas Savienības tiesu strukturālās reformas gaitā savu darbu beidz 2004. gadā izveidotā Civildienesta tiesa (CDT). Lietas, kas šajā datumā vēl ir izskatīšanā, ir nodotas Vispārējai tiesai, kuras piekritībā kopš 1. septembra ir izspriest civildienesta lietas.

19. septembris**Jauna Tiesas ģenerāladvokāta stāšanās amatā, Vispārējās tiesas tiesnešu daļēja nomaiņa un sešu jaunu Vispārējās tiesas tiesnešu stāšanās amatā**

Tiesa savās rindās uzņem savu vienpadsmito ģenerāladvokātu Jevģeniju Tančevu (Bulgārija), un līdztekus tam Vispārējās tiesas sastāvs tiek nomainīts reizi trīs gados notiekošās atjaunošanas un paplašināšanas gaitā. Zvērestu nodod Ecio Perillo (Itālija), Renē Barentss (Nīderlande), Rikardo da Silva Pasušs (Portugāle), Pols Niuls (Belģija), Barna Berke (Ungārija), Jespers Svenningsens (Dānija), Ulf Kristofs Ēbergs (Zviedrija), Oktāvija Spinjana-Matei (Rumānija), Marija Žozē Kosteira (Portugāle), Jans Pasers (Čehijas Republika), Kristīne Kovalika-Baņčika (Polija) un Aleksandrs Kornezovs (Bulgārija). Vispārējā tiesā amatā stājušos tiesnešu skaits pieaug līdz 44.

20. un 21. septembris**Vispārējās tiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka un tiesu palātu priekšsēdētāju vēlēšanas**

Pēc Vispārējās tiesas tiesnešu sastāva daļējas nomaiņas Marku Jēgeru (Luksemburga), kas priekšsēdētāja amatā ir kopš 2007. gada, viņa līdzbiedri ievēl uz ceturto amata pilnvaru termiņu līdz 2019. gada 31. augustam. Marks van der Vaude (Nīderlande), kas ir Vispārējās tiesas tiesnesis kopš 2010. gada, tiek ievēlēts priekšsēdētāja vietnieka amatā uz trīs gadu amata pilnvaru termiņu.

Par tiesu palātu priekšsēdētājiem uz trīs gadiem tiek ievēlēti: Irēna Pelikānova (Čehijas Republika), Miro Preks (Slovēnija), Stens Frimods Nilsens (Dānija), Heiki Kanninens (Somija), Dimitrijs Gracijs (Grieķija), Gvido Berardis (Itālija), Vesna Tomljenoviča (Horvātijā), Antonijs Maikls Kolinss (Īrija) un Stefans Žervazonī (Francija).

30. septembris**Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja apmeklējums**

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja (EDAU) Džovanni Butarelli uzdevums ir rūpēties, lai Savienības iestādes ievērotu stingros noteikumus par pilsoņu privātās dzīves neaizskaramību, apstrādājot personas datus. Šī apstrāde ietver datu par etnisko izcelsmi, politiskajiem uzskatiem, reliģisko pārliecību, datu par veselības stāvokli, dzimumorientāciju u. tml. vākšanu, reģistrēšanu, glabāšanu, meklēšanu, pārsūtīšanu, bloķēšanu un dzēšanu. Savu uzdevumu izpildē iestādēm nākas apstrādāt no iedzīvotājiem elektroniski, rakstiski vai vizuāli saņemto informāciju.

6. oktobris

Vispārējās tiesas sekretāra amata pilnvaru termiņa pagarināšana

Emanuels Kulons, kas ir Vispārējās tiesas sekretārs kopš 2005. gada, tiek no jauna apstiprināts savā amatā uz laiku līdz 2023. gada 5. oktobrim.

9. novembris

Lietu *Apple* iesniegšana Vispārējā tiesā

Īrija lūdz Vispārējo tiesu atcelt Komisijas lēmumu, ar kuru tai uzdots atgūt no *Apple* nelikumīgas nodokļu priekšrocības rekordlielā 13 miljardu EUR apmērā (T-778/16). 19. decembrī līdzīgu prasību Vispārējā tiesā iesniedz arī pats uzņēmums *Apple* (T-892/16).

11. novembris

Ar jauniešiem rīkotais dialogs “Bâtisseurs d’Europe”

Dažādu dalībvalstu vidusskolēni tiek ar Eiropas Parlamenta, Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētājiem Martinu Šulcu, Žanu Klotu Junkeru un Kūnu Lēnartsu.

14. decembris

Eiropas Komisijas locekļa svinīgais solījums

Eiropas komisārs Džūlians Kings Tiesas priekšā dod Līgumos paredzēto svinīgo solījumu. Viņa pārziņā ir portfelis “Drošības savienība”.

15. decembris

Spriedums *Depesme*: bērni jaunizveidotā ģimenē

Laulībā vai reģistrētās partnerattiecībās esoša pārrobežu darba ņēmēja pabērns drīkst pretendēt uz sociālajām priekšrocībām, ja vien patēvs vai pamāte patiešām piedalās šā bērna uzturēšanā (no C-401/15 līdz C-403/15).

Skat. 17. lpp.

21. decembris

Spriedums *Tele2 Sverige*: ar privāto dzīvi saistītu datu glabāšana

Dalībvalstis nedrīkst elektronisko komunikāciju pakalpojumu sniedzējiem uzlikt vispārīgu pienākumu saglabāt metadatus (C-203/15).

B // GADS SKAITĻOS

Iestāde 2016. gadā

2016. GADA BUDŽETS

380

MILJONI EUR

75

TIESNEŠI

11

ĢENERĀLADVOKĀTI

no 28 dalībvalstīm

2168

ierēdņi un darbinieki

864
vīrieši
(40 %)

1304
sievietes
(60 %)

Statistiski 2016. gads ir iezīmīgs ar visnotaļ spraigu lietu izspriešanas darbību. Lai arī 2016. gadā iesniegto lietu skaits (1604 lietas) ir nedaudz mazāks nekā 2015. gadā, tomēr 2016. gadā pabeigto lietu skaits joprojām ir liels (1628 lietas).

Šī darba slodze ir ietekmējusi arī ikdienā tiesām atbalstu sniežošo administratīvo dienestu darbu.

Tiesvedības gads

(visas tiesas kopā)

1604

ierosinātas lietas

1628

izskatītas lietas

142 988

kanceleju reģistros ierakstīti
procesuālie dokumenti

Vidējais tiesvedības
ilgums:

16,7

mēneši

Tiesa
Vispārējā tiesa

14,7
18,7

2840

Eiropas Savienības Oficiālajā
Vēstnesī publicēti tiesu
paziņojumi

1 160 000

iztulkotu lappušu

602

tiesas sēdes un sanāksmes,
kurās nodrošināts
sinhronais tulkojums

74

tiesas sēžu un sanāksmju
tulki

Iestādes gads

Vairāk nekā

1900

valstu tiesnešu
apmeklējuši Tiesu
semināru vai
mācību sakarā

16 000

apmeklētāju

- profesionāļi
- žurnālisti
- studenti
- pilsoņi

73

oficiāli pasākumi

2

TIESVEDĪBAS DARBĪBA

A // ATSKATS UZ GADA NOZĪMĪGĀKAJIEM SPRIEDUMIEM

EIROPAS PILSONĪBA UN KOPĒJĀ TIESISKUMA TELPA

Eiropas Savienība saviem pilsoņiem piedāvā brīvības, drošības un tiesiskuma telpu bez iekšējām robežām. Tādējādi ES pilsoņi principā var ceļot, strādāt un dzīvot jebkurā dalībvalstī. 2016. gadā Tiesai bija iespēja konkretizēt nosacījumus, ar kādiem šīs brīvības izmantojušie pilsoņi ir tiesīgi saņemt tādus valsts pabalstus kā, piemēram, sociālie pabalsti vai mācību stipendijas. Tā arī interpretēja Savienības tiesības noziedzības pārrobežu apkarošanas kontekstā.

Kāda spāņu ģimene iekārtojās uz dzīvi Vācijā divos secīgos posmos: vispirms māte ar meitu un pēc tam tēvs ar dēlu. Abiem pēdējiem pirmos trīs uzturēšanās mēnešus tika atteikts Vācijas iztikas līdzekļu nodrošinājuma pabalsts, lai arī, viņiem ierodoties Vācijā, māte jau bija atradusi darbu un bērni šajos trijos mēnešos apmeklēja skolu. Tiesa tomēr apstiprināja, ka dalībvalstis drīkst atteikt kādus sociālos pabalstus citu dalībvalstu pilsoņiem pirmo trīs uzturēšanās mēnešu laikā, un precizēja, ka attiecīgo pabalstu atteikšanai konkrētais gadījums nav jāizvērtē individuāli. (Spriedums *García Nieto*, 2016. gada 25. februāris, C-299/14)

2013. gadā Tiesa nosprieda, ka pārrobežu darba ņēmēja bērni drīkst lūgt mācību stipendiju dalībvalstī, kurā šis darba ņēmējs strādā. 2016. gadā tā paskaidroja, ka “bērna” jēdziens aptver arī ar vienu no bērna vecākiem laulātu vai reģistrētās partnerattiecībās esoša pārrobežu darba ņēmēja pabērnus. Tomēr uz

mācību stipendiju vai kādu citu sociālu priekšrocību dalībvalstī šie pabēri var pretendēt tikai tad, ja patēvs vai pamāte faktiski piedalās viņu uzturēšanā. (Spriedums *Depesme u.c.*, 2016. gada 15. decembris, no C-401/15 līdz C-403/15)

Šengenas zonā (kurā 22 dalībvalstis starptautiskās ceļošanas ziņā darbojas kā viena vienota telpa bez kontroles uz iekšējām robežām) par vienu un to pašu nodarījumu personu nedrīkst saukt pie kriminālatbildības vai sodīt vairāk kā vienu reizi. Tādējādi persona, kas ir notiesāta uz izcietusi sodu vai arī ar galīgu spriedumu attaisnota kādā Šengenas valstī, var šajā zonā pārvietoties, nebaidoties, ka par tiem pašiem faktiem pret viņu varētu veikt kriminālvajāšanu kādā citā Šengenas valstī.

Atbildot kādai Vācijas tiesai, Tiesa paskaidroja, ka šis princips nav piemērojams gadījumā, kad sākotnējā vajāšana ir pabeigta, neveicot padziļinātu izmeklēšanu. Šajā gadījumā Polijā pret kādu tās pilsoni uzsāktu izmeklēšanas procedūru šīs valsts prokuratūra pabeidza tāpēc, ka viņš atteicās liecināt un gan cietušais, gan liecinieks dzīvoja Vācijā, tādēļ viņus nebija iespējams noprašināt. (Spriedums *Kossowski*, 2016. gada 29. jūnijs, C-486/14)

Kāda cita Vācijas tiesa vaicāja Tiesai, vai Vācijas iestādēm ir jāizpilda divi **Eiropas apcietināšanas orderi**, kas saņemti no Rumānijas un Ungārijas (kuras savukārt ir valstis, ko Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi par vainīgām pamattiesību pārkāpumos to ieslodzījuma vietu pārpildītības dēļ). Proti, Eiropas apcietināšanas ordera izpilde ir jāatliek, ja pastāv faktisk

risks, ka orderi izdevušās dalībvalsts ieslodzījuma vietās esošo apstākļu dēļ izturēšanās pret attiecīgo personu varētu būt necilvēcīga vai pazemojoša. Ja šā riska esamība nav izslēdzama saprātīgā termiņā, par ordera izpildi atbildīgajai iestādei ir jāizbeidz nodošanas procedūra. (Spriedums *Aranyosi un Căldăraru*, 2016. gada 5. aprīlis, apvienotās lietas C-404/15 un C-659/15 PPU)

Visbeidzot, Latvijas Augstākās tiesas iztaujāta par **izdošanu**, Tiesa nosprieda, ka dalībvalstij nav jāpiešķir ikvienam Savienības pilsonim, kurš ir pārvietojies tās teritorijā, tāda pati aizsardzība pret izdošanu kā tās pašas pilsoņiem piešķirtā. Igaunijas pilsonis Aleksejs Petruhins Krievijā tika krimināltiesiski vajāts par narkotisku vielu tirdzniecības mēģinājumu. Interpola meklēts, viņš tika aizturēts Latvijā, kura prasījās izpildīt Krievijas izdošanas lūgumu. Tad A. Petruhins piesauca aizliegumu izraidīt Latvijas pilsoni, kas esot piemērojams arī viņam kā Savienības pilsonim. Tomēr, lai arī izdošanas lūgumu saņemusi dalībvalsts drīkst veikt kriminālvajāšanu pret saviem pilsoņiem par smagiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti ārpus tās teritorijas, tiesāšana par šiem nodarījumiem parasti nav šīs dalībvalsts jurisdikcijā, ja nedz iespējami izdarītā noziedzīgā nodarījuma izdarītājam, nedz cietušajam nav minētās dalībvalsts pilsonības. Tādējādi izdošana ļauj izvairīties no tā, ka šādu noziedzīgu nodarījumu izdarītāji paliek nesodīti. Tomēr pirms izdošanas dalībvalstij ir jāveic informācijas apmaiņa ar attiecīgās personas pilsonības dalībvalsti, dodot tai iespēju lūgt attiecīgo pilsoni nodot tās rīcībā kriminālvajāšanai. (Spriedums *Petruhhin*, 2016. gada 6. septembris, C-182/15)

MIGRANTU TIESĪBAS UN PIENĀKUMI

Savienības tiesībās ir paredzēti noteikumi, ar kuriem tiek sekmēta ģimenes locekļu, kas nav Eiropas Savienība pilsoņi, atkalapvienošanās. Dalībvalstīm ir, piemēram, jāatļauj ieceļot un uzturēties apgādnieka laulātajam, ievērojot noteiktus nosacījumus. Apgādniekam ir jāpie-rāda, ka viņam ir stabili un pastāvīgi ienākumi, kas ir pietiekami, lai uzturētu sevi un savas ģimenes locekļus, neizmantojot tās dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmu, kurā tas dzīvo.

Kādas Spānijas tiesas iztaujāta, Tiesa nosprieda, ka direktīva par **ģimenes atkalapvienošanās** ļauj periodiski novērtēt izmaiņas apgādnieka ienākumos arī pēc atkalapvienošanās pieteikuma iesniegšanas dienas. Tātad kompetentā valsts iestāde drīkst veikt ienākumu prognozes vērtējumu, lai pārliecinātos, ka apgādnieks un viņa ģimene savas uzturēšanās laikā nekļūs par apgrūtinājumu sociālās palīdzības sistēmai. (Spriedums *Khabab*, 2016. gada 21. aprīlis, C-558/14)

Trešo valstu pilsoņiem, kuriem nav bēgļu statusa, bet nopietnu un pierādītu apstākļu dēļ ir vajadzīga starptautiska aizsardzība, saskaņā ar Savienības direktīvu var tikt piešķirta "alternatīvā aizsardzība". Dalībvalstīm ir jāļauj personām, kurām tās piešķirušas šo statusu, brīvi pārvietoties to teritorijā ar tādiem pašiem nosacījumiem kā citiem Savienībā likumīgi dzīvojošajiem trešo valstu pilsoņiem.

Gadījumā, ja alternatīvās aizsardzības saņēmēji Vācijā saņem sociālos pabalstus, viņu uzturēšanās atļaujā ir jābūt ietvertam pienākumam uzturēties noteiktā vietā. Iztaujāta par Vācijas tiesību saderību ar Savienības tiesībām, Tiesa atbildēja, ka dalībvalsts drīkst **alternatīvās aizsardzības** saņēmējiem viņu integrācijas veicināšanas nolūkā noteikt pienākumu dzīvot kādā noteiktā vietā, ja viņiem ir arī grūtāk integrēties nekā dalībvalstī likumīgi dzīvojošajiem trešo valstu pilsoņiem. (Spriedums *Alo un Osso*, 2016. gada 1. marts, apvienotās lietas C-443/14 un C-444/14)

Savienības tiesībās ir arī paredzēti kritēriji un mehānismi, kas ļauj noteikt, kura dalībvalsts ir atbildīga par kādā dalībvalstī iesniegta starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu (Dublinas III regula).

Ungārijas tiesas lūgta interpretēt šo regulu, Tiesa apstiprināja, ka dalībvalsts – vai tā būtu par pieteikuma izskatīšanu atbildīgā dalībvalsts vai ne – drīkst **nosūtīt starptautiskās aizsardzības pieprasītāju uz drošu trešo valsti**. Kāds pakistānietis no Serbijas nelikumīgi ieceļoja Ungārijā. Iesniedzis pirmo starptautiskās aizsardzības pieteikumu Ungārijā, viņš atstāja vietu, kurā viņam bija likušas uzturēties Ungārijas iestādes. Pēc tam viņš, cenšoties iekļūt Austrijā, tika aizturēts Čehijas Republikā. Pamatojoties uz Dublinas III regulu, Čehijas Republikas iestādes lūdza Ungārijai viņu uzņemt atpakaļ, ko Ungārija arī izdarīja. Vēlāk šis Pakistānas pilsonis iesniedza jaunu starptautiskās aizsardzības pieteikumu Ungārijā, kas tika noraidīts, pamatojoties uz to, ka Serbija viņam ir "droša trešā valsts". Tā kā šī persona

atradās apcietinājumā, Tiesa šo lietu izlēma nepilnos trīs mēnešos, izmantojot steidzamības prejudiciāla nolēmuma tiesvedību. Tā apstiprināja, ka Ungārijai bija tiesības nosūtīt Pakistānas pilsoni atpakaļ uz “drošu trešo valsti”. (Spriedums *Mirza*, 2016. gada 17. marts, C-695/15 PPU)

Turklāt Tiesa nosprieda, ka Savienības tiesības ļauj **aizturēt** patvēruma meklētāju, ja viņa izturēšanās **apdraud valsts drošību vai sabiedrisko kārtību**. Aizturēšanas līdzeklis, kas paredzēts Eiropas direktīvā par starptautisko aizsardzību lūdzošo personu uzņemšanu, patiešām atbilst vispārējo interešu mērķim, proti, Savienībā, konkrēti tās Pamattiesību hartā, atzītām ikvienas personas tiesībām uz drošību. (Spriedums *J. N.*, 2016. gada 15. februāris, C-601/15 PPU)

INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS

Ik gadu virkne spriedumu tiek taisīti lietās par informācijas un komunikācijas tehnoloģiju izmantošanu. 2016. gadā Tiesai vairākkārt nācās likt svaru kausos brīvu piekļuvi informācijai un autortiesību aizsardzību.

Kāds Nīderlandes sensāciju laikraksts savā interneta vietnē ievietoja hipersaiti uz kādu citu vietni, kurā bija nelikumīgi publicēti fotoattēli, uz kuriem autortiesības pieder uzņēmumam Playboy. Tiesa uzskatīja, ka **hipersaiti** šā laikraksta vietnē varēja ievietot, arī nesaņemot Playboy atļauju, ja vien šis laikraksts ir rīkojies bez nolūka gūt peļņu un neapzinoties, ka šo fotoattēlu publicēšana ir prettiesiska. Turpretim, ja hipersaite ir ievietota peļņas gūšanas nolūkā, var prezumēt, ka šo fotoattēlu publicēšanas prettiesiskums ir bijis zināms. (Spriedums *GS Media BV*, 2016. gada 8. septembris, C-160/15)

Vācijā kādu veikaliņu tiesā iesūdzēja *Sony* par to, ka, izmantojot šā veikala **bezmaksas un ar paroli neaizsargātu bezvadu lokālo Wi-Fi tīklu**, sabiedrībai tika prettiesiski piedāvāts lejupielādēšanai kāds mūzikas darbs, uz kuru autortiesības ir šim Japānas uzņēmumam. Tiesa nosprieda, ka šis veikaliņš nav atbildīgs par viņa Wi-Fi tīkla izmantotāju iespējami izdarītajiem autortiesību pārkāpumiem, jo ir bijis vienīgi pasīvs starpnieks. Turpretim viņam var uzdot aizsargāt savu tīklu ar paroli, lai šos pārkāpumus izbeigtu vai novērstu. (Spriedums *Mc Fadden*, 2016. gada 15. septembris, C-484/14)

Kādā citā lietā, kurā arī iesaistīts *Sony*, Tiesa atzina, ka **datora pārdošana kopā ar iepriekš instalētām programmām** nav negodīga komercprakse. Turklāt, ja datora iegādes brīdī pircējs ir pienācīgi informēts par šo iepriekš instalēto programmu esamību, nevar uzskatīt, ka šāds saistīts piedāvājums būtu pretrunā profesionālās rūpības prasībām, pat ja pārdevējs nav norādījis šo programmu cenas. (Spriedums *Deroo-Blanquart*, 2016. gada 7. septembris, C-310/15)

Kādā kriminālprocesā, kas Latvijā tika uzsākts pret divām personām, kuras internetā tirgoja *Microsoft* izstrādāto **programmu rezerves kopijas**, Tiesa paskaidroja, ka programmas ieguvējs drīkst pārdot tālāk gan lietoto oriģinālo fizisko nesēju, kurā ir šī programma, gan tās lietošanas licenci. Turpretim, ja šis fiziskais nesējs ir bojāts, iznīcināts vai nozaudēts, ieguvējs nedrīkst savu programmatūras rezerves kopiju pārdot tālāk bez autortiesību īpašnieka atļaujas. (Spriedums *Ranks un Vasiļevičs*, 2016. gada 12. oktobris, C-166/15)

Visbeidzot, Tiesa uzskatīja, ka, gluži tāpat kā parasto grāmatu patapinājuma gadījumā, publiskās bibliotēkas drīkst patapināt arī **elektroniskās grāmatas** bez to autoru piekrišanas. Tomēr, pirmkārt, autoriem ir jābūt iespējai gūt taisnīgu atlīdzību par šiem patapinājumiem un, otrkārt, šādi patapināmas ir tikai no likumīga avota iegūtas grāmatas. (Spriedums *Vereniging Openbare Bibliotheken*, 2016. gada 10. novembris, C-174/15)

PREČU ZĪMES

Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma birojs (*EUIPO*, agrāk saukts *ITSB*) atbild par ES preču zīmju, kā arī Kopienas dizainparaugu reģistrāciju un pārvaldību. Tā lēmumi var tikt apstrīdēti Eiropas Savienības Vispārējā tiesā, kuras spriedumu savukārt tiesību jautājumos var pārbaudīt Tiesa. Aptuveni trešdaļa Vispārējā tiesā izskatīto lietu attiecas uz strīdiem par preču zīmēm.

Vispārējā tiesa uzskatīja, ka **pārtikas produktu vai dzērienu** gadījumā “McDonald’s” preču zīmes reputācija var liegt reģistrēt preču zīmes, kurās piedēklis “Mac” vai “Mc” tiek apvienots ar kāda pārtikas produkta vai dzēriena nosaukumu. Tādējādi kāds Singapūras uzņēmums nespēja reģistrēt *EUIPO* preču zīmi “**MAC-COFFEE**” attiecībā uz pārtikas produktiem un dzērieniem. (Spriedums *Future Enterprises/EUIPO*, 2016. gada 5. jūlijs, T-518/13)

Vispārējā tiesa arī nosprieda, ka **standarta modinātāja vai tālruņa zvans** nevar tikt reģistrēts kā Savienības preču zīme sava ikdienišķuma dēļ. Proti, šādu zvanu patērētāji parasti neievēros un neiegaumēs. (Spriedums *Globo Comunicação e Participações S.A./EUIPO*, 2016. gada 13. septembris, T-408/15)

Visbeidzot Tiesa nosprieda, ka Vispārējai tiesai nevajadzēja atstāt negrozītu *EUIPO* lēmumu reģistrēt **Rubika kuba formu** kā Savienības preču zīmi. Kādā 2014. gada spriedumā Vispārējā tiesa uzskatīja, ka Rubika kuba forma neietver tehnisku risinājumu un tāpēc var tikt reģistrēta kā preču zīme. Savukārt,

pēc Tiesas domām, ir katrā ziņā jāņem vērā tādi Rubika kuba grafiskajā attēlojumā neredzami tehniskie aspekti kā šīs trīsdimensiju mozaīkmīklas atsevišķo sastāvdaļu rotācijas spēja. Tāpēc *EUIPO* nāksies pieņemt jaunu lēmumu, ņemot vērā Tiesas konstatējumus. (Spriedums *Simba Toys GmbH & Co. KG/EUIPO*, 2016. gada 10. novembris, C-30/15 P)

VESELĪBAS AIZSARDZĪBA

Eiropas Savienība ļoti ņem vērā patērētāju intereses. Tā cenšas veicināt viņu drošību, uzlabot viņu zināšanas par savām tiesībām un pastiprināt viņus aizsargājošo noteikumu piemērošanu. Tādējādi Eiropas Savienības tiesas ir izspriedušas vairākus strīdus par patērētāju veselības aizsardzības jautājumiem.

2016. gadā Tiesa nosprieda, ka noteiktu **citrusaugļu** (citronu, mandarīnu un apelsīnu) marķējumā ir obligāti jānorāda to apstrādē pēc ražas novākšanas izmantotās ķīmiskās vielas. Patērētāji ir jāinformē par citrusaugļu apstrādi, jo atšķirībā no augļiem ar plānu mizu šie citrusaugļi var tikt apstrādāti ar krietni vien lielākām ķīmisko vielu devām. (Spriedums Spānija/Komisija, 2016. gada 3. marts, C-26/15 P)

Turklāt Vispārējā tiesa sprieda par preču marķējumā, noformējumā vai reklāmā izteiktajiem apgalvojumiem par **glikozes** labvēlīgo iedarbību (piemēram, “glikoze palīdz veikt fiziskās aktivitātes” vai “glikoze palīdz nodrošināt normālu enerģijas ieguves vielmaiņu”). Šajos apgalvojumos uzmanība tiek vērsta vienīgi uz labvēlīgo iedarbību, nenorādot uz briesmām, kas saistītas

ar pārmērīgu cukura patēriņu. Līdz ar to šīs norādes ir neskaidras un maldinošas un tāpēc nav atļaujamās. (Spriedums *Dextro Energy GmbH & Co. KG*/Komisija, 2016. gada 16. marts, T-100/15)

Visbeidzot, Tiesa arī nosprieda, ka jaunā (2014. gada) direktīva par tabakas izstrādājumiem ir spēkā. Tajā ir noteikts aizliegums no 2020. gada laist tirgū **aromatizētus tabakas izstrādājumus**, tostarp mentola cigaretes. Tajā paredzēts ne vien īpašs regulējums attiecībā uz **elektroniskajām cigaretēm**, bet arī tabakas izstrādājumu marķējuma un iepakojuma vienādošana, precizējot, ka uz iepakojuma jābūt brīdinājumiem par ietekmi uz veselību, kas noformēti kā vēstījums un krāsains fotoattēls. (Spriedumi Polija/Parlaments un Padome u.c., 2016. gada 4. maijs, C-358/14 u.c.)

VIDES UN DZĪVNIEKU AIZSARDZĪBA

Eiropas Savienības vides normas ir vienas no stingrākajām pasaulē: to mērķis ir padarīt tautsaimniecību videi draudzīgāku, aizsargāt bioloģisko daudzveidību un dabiskās dzīvotnes, kā arī gādāt par augstu veselības un dzīves kvalitātes līmeni Savienībā.

Savienības tiesības nepieļauj Eiropas tirgū **kosmētiskos līdzekļus**, kuru sastāvdaļas ir pārbaudītas izmēģinājumos ar dzīvniekiem. Tiesa apstiprināja, ka nav iespējams apiet Savienības tiesībās noteiktos aizliegumus, **izmēģinājumus ar dzīvniekiem veicot trešajās valstīs**. Tādējādi var aizliegt laist Savienības tirgū tādus kosmētiskos līdzekļus, kuru atsevišķas sastāvdaļas ir pārbaudītas ārpus Savienības veiktos izmēģinājumos ar dzīvniekiem, ja šie rezultāti tiek izmantoti, lai pierādītu šo līdzekļu drošumu. (Spriedums *European Federation for Cosmetic Ingredients*, 2016. gada 21. septembris, C-592/14)

Tiesa arī nosprieda, ka Grieķija nav izpildījusi pienākumu Kiparijas līcī aizsargāt **jūras bruņurupučus *Caretta caretta***, kuriem traucē šajā novadā izvērstā tūrisma darbība. (Spriedums Komisija/Grieķija, 2016. gada 10. novembris, C-504/14)

Vidi var apdraudēt arī tādi kaitēkļi kā **baktērija *Xylella fastidiosa***, kas, iespējams, vainojama olīvkoku nokalšanā. Lai novēstu tās izplatīšanos, Komisija 2015. gadā uzdeva dalībvalstīm nekavējoties aizvākt šīs baktērijas saimniekaugus, kuri atrodas 100 metru rādiusā ap inficētajiem augiem. Kādas itāļu administratīvās tiesas iztaujāta, Tiesa šo lēmumu atzina par atbilstīgu piesardzības principam un samērīgu ar mērķi aizsargāt augus Savienībā, jo zinātniekiem vēl nav zināma neviena apstrāde, kas ļautu inficētos augus izārstēt atklātā laukā. (Spriedums *Giovanni Pesce u.c.*, 2016. gada 9. jūnijs, C-78/16 un C-79/16)

ĀRPOLITIKA UN IEROBEŽOJOŠIE PASĀKUMI

“Ierobežojošie pasākumi” ir ārpolitikas rīks, ar kuru Savienība vēlas panākt kādas trešās valsts politikas vai izturēšanās maiņu. Tie var izpausties kā ieroču embargo, līdzekļu iesaldēšana, aizliegums ieceļot Savienības teritorijā un šķērsot to, importa un eksporta aizliegums u. tml. Tie var tikt vērsti pret valdībām, uzņēmumiem, fiziskām personām, kā arī grupējumiem vai organizācijām (piemēram, teroristu grupējumiem).

Tiesa un Vispārējā tiesa izskatīja vairākas lietas par ierobežojošiem pasākumiem tostarp saistībā ar Afganistānu, Baltkrieviju, Ēģipti, Irānu, Kotdivuāru, Krieviju, Lībiju, Sīriju, Tunīsi, Ukrainu un Zimbabvi.

Saistībā ar ierobežojošajiem pasākumiem, kas noteikti kā atbilde uz Ukrainas krīzi, Vispārējā tiesa atstāja negrozītu tādu līdzekļu iesaldēšanu, kuri pieder vairākiem **Ukrainas pilsoņiem**, tostarp arī bijušajam Ukrainas prezidentam **Viktoram Janukovičam**. Pret šīm personām tiek veikta kriminālvajāšana par valsts līdzekļu un mantas piesavināšanos, un viņu līdzekļu iesaldēšana visnotaļ atviegloja šo kriminālvajāšanu. (Spriedumi *Yanukovich u.c./Padome*, 2016. gada 15. septembris, T-340/14 u.c.)

Vispārējā tiesa negrozītu atstāja arī līdzekļu iesaldēšanu, kuru 2015. gadā tika nolemts veikt attiecībā uz **krievu** miljardieri **Arkādiju Rotenbergu**. Proti, viņš ir palīdzējis apdraudēt Ukrainas teritoriālo nedalāmību, nodrošinot tilta būvniecību starp Krieviju un Krimu un īstenojot sabiedrisko attiecību kampaņu,

lai pārliecinātu Krimas bērnus par to, ka viņi ir Krievijā dzīvojoši Krievijas pilsoņi. (Spriedums *Arkady Rotenberg/Padome*, 2016. gada 30. novembris, T-720/14)

Visbeidzot, Tiesa atstāja negrozītus arī ierobežojošos pasākumus, kas vērsti pret **Zimbabves** ģenerālprokuru **Johannesu Tomanu** un 120 citām šajā valstī dzīvojošajām personām un tajā reģistrētajiem uzņēmumiem. Tiesa uzskata, ka vadošos amatos esošās personas ir cieši saistītas ar Zimbabves valdību un tādējādi ir sekmējušas šīs valdības izdarītos smagos cilvēktiesību pārkāpumus. (Spriedums *Johannes Tomana u.c./Padome un Komisija*, 2016. gada 28. jūlijs, C-330/15 P)

B // TIESVEDĪBAS GALVENIE SKAITLISKIE RĀDĪTĀJI

TIESA

Tiesa galvenokārt izskata lietas par:

- ◆ **lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu**, ja valsts tiesai ir šaubas par kāda Savienības pieņemta akta interpretāciju vai spēkā esamību. Šajā gadījumā valsts tiesa aptur tajā notiekošo tiesvedību un vēršas Tiesā, kura spriež par attiecīgo normu interpretāciju vai spēkā esamību. Saņēmusi Tiesas nolēmumā ietverto skaidrojumu, valsts tiesa var atrisināt tajā izskatāmo strīdu. Lietās, kurās ir vajadzīga atbilde ļoti īsā termiņā (piemēram, saistībā ar patvērumu, robežkontroli, bērnu nolaupīšanu u. tml.), ir paredzēta **steidzamības prejudiciāla nolēmuma tiesvedība (PPU)**;
- ◆ **apelācijas sūdzībām**, kas vērstas pret Vispārējās tiesas pasludinātiem nolēmumiem un ir tiesību aizsardzības līdzekļi, kuri Tiesai ļauj atcelt Vispārējās tiesas nolēmumu;
- ◆ **tiešajām prasībām**, kuras galvenokārt ir vērstas uz to, lai:
 - panāktu Savienības tiesību akta atcelšanu (**“prasība atcelt tiesību aktu”**) vai
 - konstatētu dalībvalsts pienākumu neizpildi Savienības tiesībās (**“prasība sakarā ar pienākumu neizpildi”**). Ja dalībvalsts nepilda spriedumu, ar kuru ir konstatēta pienākumu neizpilde, otras prasības, kas tiek saukta par prasību sakarā ar **“divkāršu neizpildi”**, iznākumā Tiesa var piemērot naudas sodu;
- ◆ lūgumu sniegt **atzinumu** par nolīguma, ko Savienība paredz noslēgt ar trešo valsti vai starptautisku organizāciju, saderību ar Līgumu noteikumiem. Šo lūgumu var iesniegt dalībvalsts vai Eiropas Savienības iestāde (Parlaments, Padome vai Komisija).

692

ierosinātas lietas

prejudiciāla nolēmuma tiesvedības

453

no tām
8 PPU

Dalībvalstis, kuras iesniegušas lielāko lūgumu skaitu

Vācija	84
Itālija	62
Spānija	47
Nīderlande	26
Beļģija	26

35

tiešās prasības

no tām

31 prasība sakarā ar pienākumu neizpildi un
3 prasības sakarā ar "divkāršu neizpildi"

175

apelācijas
sūdzības par
Vispārējās tiesas
nolēmumiem

7

juridiskās
palīdzības
lūgumi

Lietas dalībnieks, kas nespēj segt
tiesāšanās izmaksas, var lūgt piešķirt
bezmaksas juridisko palīdzību.

 704 izskatītas lietas	453 prejudiciāla nolēmuma tiesvedības		no tām 9 PPU	
	49 tiešās prasības		no kurām 27 konstatēti pienākumu neizpildes gadījumi pret 16 dalībvalstīm	
	Apelācijas sūdzības par Vispārējās tiesas nolēmumiem		no tām 2 prasības sakarā ar “divkāršu neizpildi”	
	189 no tām 21 gadījumā Vispārējās tiesas nolēmums tika atcelts	Vidējais tiesvedības ilgums 14,7 mēneši	Steidzamības prejudiciālā nolēmuma tiesvedība 2,7 mēneši	

Izskatīto lietu galvenās jomas

Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa		51
Intelektuālais īpašums		80
Konkurence un valsts atbalsts		56
Lauksaimniecība		13
Nodokļi		41
Patērētāju aizsardzība		33
Pārvietošanās un uzņēmējdarbības brīvība un iekšējais tirgus		65
Sociālās tiesības		23
Transports		20
Vide		53

VISPĀRĒJĀ TIESA

Vispārējā tiesa pirmajā instancē var izskatīt tiešas prasības, ko ceļ **fiziskas un juridiskas personas** (sabiedrības, apvienības utt.) un **dalībvalstis** par Eiropas Savienības iestāžu un struktūru tiesību aktiem, un tiešās prasības par tāda kaitējuma atlīdzību, kuru ir nodarījušas iestādes vai to darbinieki. Liela daļa šo strīdu ir ekonomiska rakstura – intelektuālais īpašums (Eiropas Savienības preču zīmes un dizainparaugi), konkurence un valsts atbalsts.

Kopš 2016. gada 1. septembra Vispārējai tiesai ir arī kompetence pirmajā instancē izskatīt strīdu civildienesta jomā starp Eiropas Savienību un tās darbiniekiem.

Vispārējās tiesas nolēmumus var pārsūdzēt Tiesā tikai par tiesību jautājumiem.

974
ierosinātas lietas

832
tiešās
prasības

no tām

336 prasības par intelektuālo īpašumu
163 prasības par civildienestu
333 citas tiešās prasības (tajā skaitā 30 prasības, ko cēlušas dalībvalstis)

39 apelācijas sūdzības par Civildienesta tiesas nolēmumiem

Juridiskās
palīdzības lūgumi

47

Lietas dalībnieks, kas nespēj segt tiesāšanās izmaksas, var lūgt piešķirt bezmaksas juridisko palīdzību.

755

izskatītas lietas

645

tiešās
prasības

no tām

288 prasības par intelektuālo īpašumu

5 prasības par civildienestu

352 citas tiešās prasības

26

apelācijas sūdzības par
Civildienesta tiesas
 nolēmumiem

no tām

10 gadījumos Civildienesta tiesas nolēmums
tika atcelts

Vidējais tiesvedības
ilgums

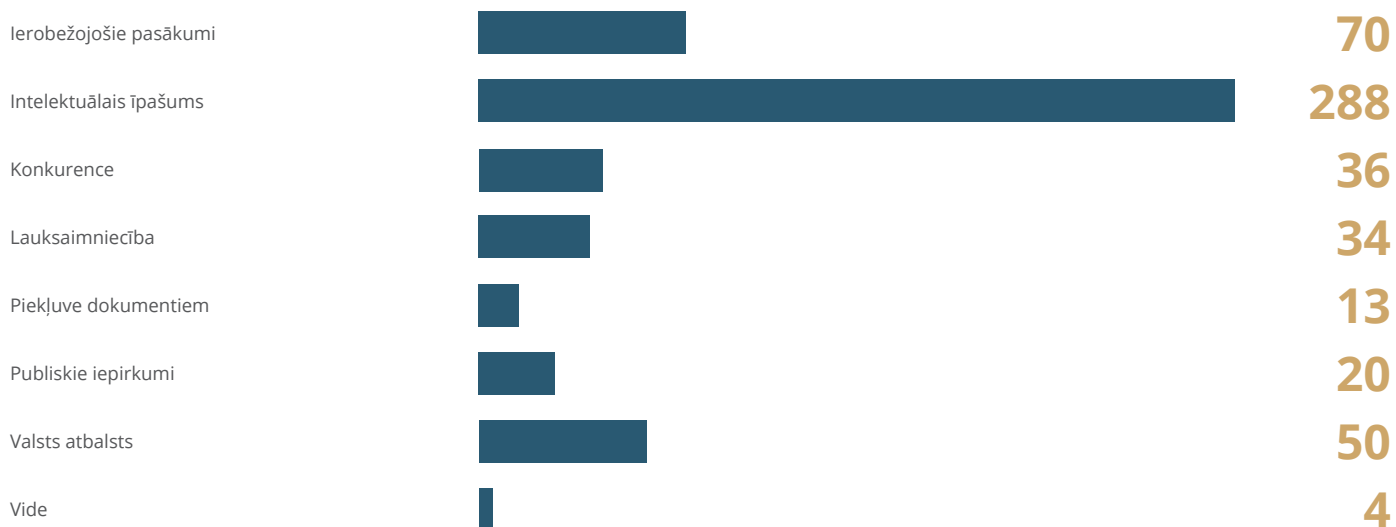

18,7
mēneši

Nolēmumi, par kuriem
tika iesniegta apelācijas
sūdzība Tiesā

26 %

Izskatīto lietu galvenās jomas

CIVILDIENESTA TIESA

Eiropas Savienības tiesu strukturālās reformas gaitā 2016. gada 31. augustā darbu beidza 2004. gadā izveidotā Civildienesta tiesa (CDT). Lietas, kas šajā dienā bija tās izskatīšanā, tika nodotas Vispārējai tiesai, kuras piekritībā kopš 1. septembra ir izspriest civildienesta lietas.

CDT izskata strīdus starp Eiropas Savienības iestādēm un to personālu (aptuveni 40 000 personu visās Savienības iestādēs un aģentūrās kopā). Šie strīdi galvenokārt ir par darba attiecībām šaurā nozīmē, kā arī sociālā nodrošinājuma sistēmu.

Turpinājumā norādītā informācija attiecas tikai un vienīgi uz laikposmu no 2016. gada 1. janvāra līdz 31. augustam.

77

ierosinātas lietas

169

izskatītas lietas

no tām

8

lietas ir atrisinātas ar
izlīgumu,

proti, aptuveni

5 %

10

mēneši

vidējais tiesvedības ilgums

Nolēmumi, par kuriem tika iesniegta
apelācijas sūdzība Vispārējā tiesā

21 %

3

ATVĒRTĪBAS UN PIEREDZES
APMAIŅAS GADS

A // NOZĪMĪGIE NOTIKUMI

Eiropas Savienības Tiesas dialogs ar valstu tiesām un Eiropas pilsoņiem neaprobežojas ar tiesvedības jautājumiem vien, bet ik gadus tiek arī bagātināts ar dažādām pieredzes apmaiņām.

Šajā ziņā 2016. gads ir bijis bagāts ar sanāksmēm un diskusijām, kas palīdz informēt par Savienības tiesībām un judikatūru un veicina to izpratni.

15. aprīlis

“European Law Moot Court Competition” fināls

“European Law Moot Court Competition”, ko jau gandrīz 30 gadus rīko *European Law Moot Court Society*, ir tiesas procesa izspēles konkurss, kura mērķis ir veicināt tiesību zinātņu studentu zināšanas par Savienības tiesībām. Finālspele, kas tiek uzskatīta par vienu no prestižākajām sacensībām pasaulē, katru gadu notiek Tiesā, un tajā komandas, kuras veido studenti ne tikai no visām Savienības dalībvalstīm, bet arī no ASV, sacenšas debatēs Tiesas un Vispārējās tiesas locekļu žūrijas priekšā. 2016. gada uzvarētāja ir Ļubļanas Universitāte (Slovēnija), savukārt “labākā ģenerālvokāta” un “labākā Komisijas pārstāvja” balvas ieguva attiecīgi *Emma Gheorghiu* no Leidenes Universitātes (Nīderlande) un *Emily Rebecca Hush* no Kolumbijas Universitātes (ASV).

24. septembris

Iestāžu “atvērto durvju” diena

Gādājot par pārredzamību un tuvināšanos iedzīvotājiem, vairākas Luksemburgā esošas valsts un Eiropas iestādes, tostarp Tiesa, vēra savas durvis sabiedrībai. Šī ierosme deva iespēju ikvienam iedzīvotājam nonākt šo iestāžu pašās aizkulisēs. Šāda sava nama durvju atvēršana ir visnotaļ oriģināls veids, kā sniegt iespēju apmeklētājiem iepazīties ar dažādo publisko subjektu lomu un darbību.

11. novembris

Ar jauniešiem rīkotais dialogs “Bâtisseurs d’Europe”

Tiesa aicināja dažādu dalībvalstu vidusskolēnus tikties un apmainīties viedokļiem ar Eiropas vadītājiem. Eiropas Parlamenta, Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētāji Martins Šulcs, Žans Klods Junkers un Kūns Lēnartss sarunājās ar Beļģijas, Francijas, Luksemburgas un Vācijas mācību iestāžu, kā arī Luksemburgā esošās Eiropas skolas audzēkņiem. Šajā tikšanās reizē visi trīs vadītāji iepazīstināja ar sava darba gaitu attiecīgajās Eiropas iestādēs un dalījās ar šiem audzēkņiem savās pārdomās par Eiropas integrāciju.

No 13. līdz 15. novembrim

Tiesnešu forums

Tiesneši no dažādām dalībvalstu tiesām ik gadu tiekas Tiesas rīkotā forumā, lai apmainītos viedokļiem par dažādiem Savienības tiesību jautājumiem. Šī pasākuma mērķis ir stiprināt tiesu dialogu, ko Tiesa ar valstu tiesām uztur tostarp saistībā ar lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu, kā arī veicināt Savienības tiesību vienveidīgu izplatību un piemērošanu, jo valsts tiesas ir pirmās, kas šīs tiesību normas piemēro tajās izskatāmajos strīdos.

Oficiālie Tiesas apmeklējumi

Pastāvīga institucionāla dialoga ietvaros, kas notiek starp Tiesu un pārējām Eiropas iestādēm, starptautiskām tiesām un Eiropas Savienības dalībvalstu iestādēm un tiesām, 2016. gadā Tiesā viesojās Eiropas Parlamenta Konstitucionālo jautājumu komitejas, Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Valonijas reģiona parlamenta, kā arī Austrijas parlamenta pārstāvju delegācijas. Tika uzņemts arī Francijas Konstitucionālās padomes priekšsēdētājs *Laurent Fabius*, Lord Advocate *James Wolffe*, Kipras Augstākās tiesas priekšsēdētājs *Myron Nicolatos* un Kipras ģenerālprokurors *Costas Clerides*, kā arī Apvienotās Karalistes Augstākās tiesas, Luksemburgas Lielhercogistes Augstākās tiesas un

Francijas Republikas Valsts Pado-
mes tiesnešu delegācijas.

Tiesā viesojās arī Eiropas Advokātūru un juristu biedrību padomes un Eiropas Juristu apvienības delegācijas, kā arī dažādas dalībvalstu nozīmīgas amatpersonas, proti, Slovēnijas Nacionālās asamblejas priekšsēdētājs *Dr. Milan Brglez*, Somijas ārlietu ministrs *Timo Soini*, Bulgārijas tieslietu ministre *Ekaterina Zaharieva*, Slovākijas vicepremierministre un tieslietu ministre *Lucia Žitňanská*, Portugāles ārlietu ministrs *Augusto Santos Silva*, Horvātijas ārlietu un Eiropas lietu ministrs *Miro Kovač*, Nīderlandes drošības un tieslietu ministrs *Ard van der Steur* un Luksemburgas Lielhercogistes Kultūras ministrijas valsts sekretārs *Guy Arendt*.

B // GALVENIE SKAITLISKIE RĀDĪTĀJI

Pastāvīgs dialogs ar tieslietu profesionāļiem

- Starptiesu dialoga uzturēšana ar valstu tiesnešiem

1938

**valstu tiesneši, ko
viesos uzņēmusi Tiesa**

- valstu tiesnešu uzņemšana ikgadējā tiesnešu forumā vai 6 vai 10 mēnešu praksē kāda iestādes locekļa kabinetā
- Tiesā rīkoti semināri
- valstu tiesnešiem paredzēti priekšlasījumi apvienību vai Eiropas tiesiskās sadarbības tīkla ietvaros
- dalība valstu augstāko tiesu svinīgās tiesas gada atklāšanas pasākumos un tikšanās ar Eiropas augstāko tiesu priekšsēdētājiem vai priekšsēdētāju vietniekiem

- Savienības tiesību piemērošanas un izpratnes veicināšana tieslietu profesionāļu vidū

675

apmeklētāju grupas

- tiek iepazīstinātas vai nu ar lietām, kuru tiesas sēdes tās apmeklē, vai ar tiesu darbību

no tām

219

tieslietu profesionāļu grupas,

proti, 3318 personas

245

**juristi praktikanti,
kas uzņēmti savu studiju laikā**

447

**vieslasītāji
studenti, pētnieki, mācībspēki, kas ir
veikuši pētījumus iestādes bibliotēkā**

Padziļināts dialogs ar Savienības pilsoņiem

 15 933 apmeklētāji no tiem 584 "atvērto durvju" dienā	 147 paziņojumi presei (kopumā 1810 valodu versijas)	 258 tvīti, nosūtīti no Tiesas <i>Twitter</i> kontiem, kam ir 31 700 "sekotāju"	 85 lūgumi pieklūt iestādes administratīvajiem dokumentiem un vēsturiskajiem arhīviem
--	--	---	--

Gadā aptuveni **18 000** lūgumu sniegt informāciju

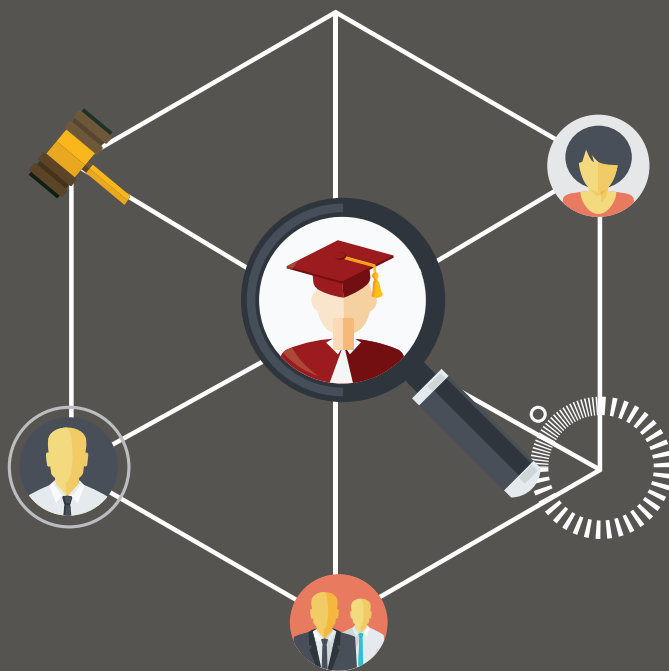
Pastāvīgs oficiāls un institucionāls dialogs

 29 oficiālās vizītes	 9 dalībvalstu vai starptautisku organizāciju nozīmīgu amatpersonu pieklājības vizītes	 7 svinīgās sēdes
---	--	---

4

JUSTĪCIJAI KALPOJOŠA **ADMINISTRĀCIJA**

A // EFEKTĪVA, MODERNA UN DAUDZVALODĪGA ADMINISTRĀCIJA

Tiesas sekretārs, kas ir iestādes ģenerālsēkretārs, Tiesas priekšsēdētāja pakļautībā vada administratīvos dienestus. Viņš apliecina dienestu apņemšanos sniegt atbalstu lietu izskatīšanā.

Apstākļos, kad turpina pieaugt izskatāmo lietu skaits un budžeta lēmēj institūcijas ir pieprasījušas 2013.–2017. gadam samazināt finansējumu, pērn tiesu strukturālās reformas pirmo un otro posmu nācās īstenot kopsolī ar iestādes rīcībā esošo resursu pārdomātu un novatorisku pārvaldību.

Lai arī Vispārējās tiesas sastāva paplašināšana ļāva turpināt iestādes pamatdarbību, tā tomēr lika administratīvajiem dienestiem ātri un pilnībā pielāgot savu struktūru un darbību, lai optimāli un bez papildu līdzekļiem līdzdarbotos šīs reformas īstenošanā.

To izdevās sasniegt, pateicoties lietu izskatīšanas palīgdienestu konstantajai apņēmībai. Proti, šie dienesti darīja visu, lai optimizētu un racionalizētu savu darba kārtību; to apliecina, piemēram, ierosmes digitalizēt tiesvedības dokumentu plūsmu no šo dokumentu iesniegšanas līdz pat nolēmuma publicēšanai, pārdomas par to, kā vēl efektīvāk apmierināt tiesu valodnieciskās vajadzības, vai infrastruktūru pielāgošana jaunajiem apstākļiem, kādos iestāde strādā.

Viss turpmākajās lappusēs izklāstīto jauninājumu un pielāgojumu kopums liecina, ka šī atbildīgā iestāde mobilizē spēkus, pievēršot uzmanību ieguldījumam, ko tā dod labā tiesvedības pārvaldībā. Laikā, kad iestādes gatavojas Romas Līgumu 60. gadadienas svētnībām, nav nekādu šaubu, ka gan pārdomas par to, kā arvien ciešāk sadarboties ar dalībvalstīs esošajiem Tiesas partneriem, gan šajā ziņā jau paveiktais ļauj ieskicēt aprises tam, kāda nākotnē būs taisnīguma Eiropa.

Alfredo **KALOTS ESKOBARS**
Sekretārs

B // SKAITLISKIE RĀDĪTĀJI UN PROJEKTI

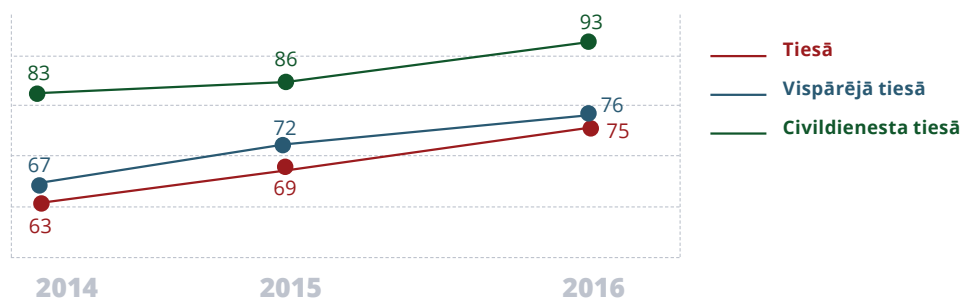
Procesuālo dokumentu plūsmas datorizēšana

Lai arī Tiesa ir visvecākā Eiropas iestāde, tā tomēr apņēmīgi raugās nākotnē. Izmantodama jaunākos tehnoloģijas attīstības sasniegumus tiesu darba informātikas jomā, jau daudzus gadus Tiesa strādā pie dokumentu plūsmu datorizēšanas un drošināšanas tiesvedībās, kas notiek to veidojošajās tiesās, no lietas ierosināšanas līdz pat sprieduma publicēšanai.

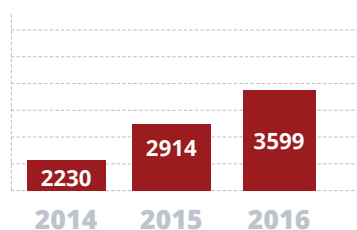
Pieaugošais lietotnes *e-Curia* izmantojums un judikatūras ikdienas publicēšana Krājumā apliecina to, ka iestāde ik dienas izmanto digitālo rīku piedāvātās iespējas, lai nodrošinātu lietu raitu izskatīšanu un pieņemto nolēmumu publiskošanu.

Iesniedzot jaunu lietu, Tiesa lietas dalībnieku rīcībā nodod lietotni *e-Curia*, ar kuras palīdzību ir iespējams procesuālo dokumentu iesniegšanu, aplūkošanu un saņemšanu pavisam drošā veidā veikt elektroniski. Kopš *e-Curia* izveides 2011. gadā tās popularitāte nemazinās, un iestāde ir gandarīta, ka kopš 2016. gada *e-Curia* izmanto visas dalībvalstis, kas piedalās kādā tiesvedībā.

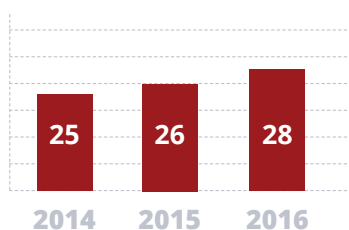
Ar *e-Curia* iesniegtie procesuālie dokumenti procentuālā izteiksmē

Lietotnes *e-Curia* piekļuves kontu skaits

e-Curia izmantojošo dalībvalstu skaits

Tiesvedības gaitas datorizācijas rezultātā Tiesa ir arī paātrinājusi publicēšanu **Judikatūras krājumā**. Šis krājums, kas ir Eiropas Savienības Tiesas sastāvā esošo tiesu judikatūras oficiālā publikācija visās oficiālajās Savienības valodās, pašreiz tiek publicēts tikai un vienīgi digitālā formātā.

Publicēšana digitālajā Krājumā (kas kopš šā krājuma formāta radīšanas 2012. gadā parasti notika reizi mēnesī) kopš 2016. gada 1. novembra tiek veikta jau katru dienu, lai nodrošinātu, ka nolēmumi Krājumā parādās cik iespējams drīz pēc to pieņemšanas.

Novatoriskas daudzvalodīguma pārvaldības izaicinājumi

Tiesai kā daudzvalodīgai tiesu iestādei ir jābūt spējīgai izskatīt lietu, lai arī kādā Savienības oficiālajā valodā tā būtu iesniegta, un vēlāk nodrošināt savas judikatūras izziņošanu visās oficiālajās valodās.

Ievērojot ar oficiālo valodu skaita pieaugumu (no četrām Eiropas veidošanas aizsākumā līdz 24 pašlaik) saistītos sarežģītos uzdevumus, Tiesa nekad nav mitējusi racionalizēt daudzvalodības pārvaldību, lai nodrošinātu tās saglabāšanos.

Tādējādi Tiesas tulkošanas dienests turpina apsvērt un analizēt iespējamus veidus, kā optimizēt tulkošanas ārpakalpojumu pieņemšanu, kam Tiesā veiktā juridiskā tulkošana būtu jātuvina dalībvalstīs esošajai praksei un tajās attīstītajai juridiskajai un valodnieciskajai erudīcijai, vienlaikus papildinot prasmju krātuvi, kas ļaus Tulkošanas ģenerāldirekcijai tikt galā ar tulkojumu strukturālo pieaugumu gan apjoma, gan nodrošināmo valodu kombināciju ziņā.

Šīs pārdomas, kuru rezultātā jāpieliek vajadzīgās pūles dalībvalstīs rodamo prasmju atrašanai un attīstīšanai, ir būtiskas juridiskās tulkošanas nākotnei un pašai iestādei, ievērojot, cik lielā mērā visus tās ar lietu izspriešanu saistītās darbības aspektus caurvij daudzvalodība.

Valodu dienesti skaitļu izteiksmē

24

potenciālas tiesvedības
valodas

74

tulki mutvārdu
paskaidrojumu
uzklausišanai rīkoto
tiesas sēžu un debašu
tulkošanai

613

“juristi lingvisti”
rakstveida
dokumentu
tulkošanai

23

valodu nodaļas

552

iespējamās valodu
kombinācijas

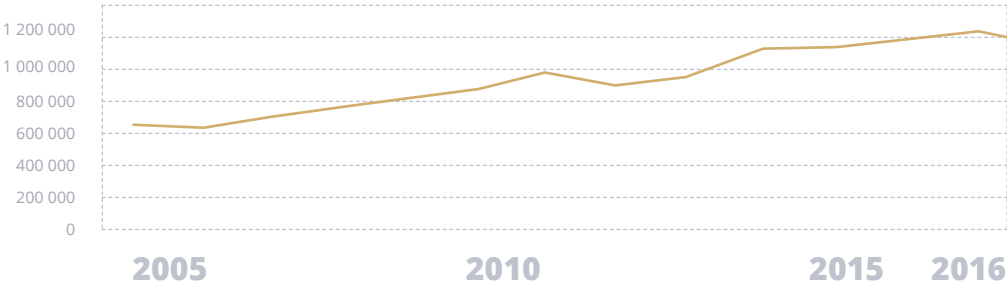
1 160 000

lappušu tulkošanas dienests iztulkoja 2016. gadā

Tulkošanas vajadzību apjoma samazinājums
2016. gadā (iekšējie ekonomijas pasākumi) –
440 000 lappušu

Tulkojamo lappušu skaita kāpums

Ekonomiskas, ekoloģiskas un drošinātas infrastruktūras

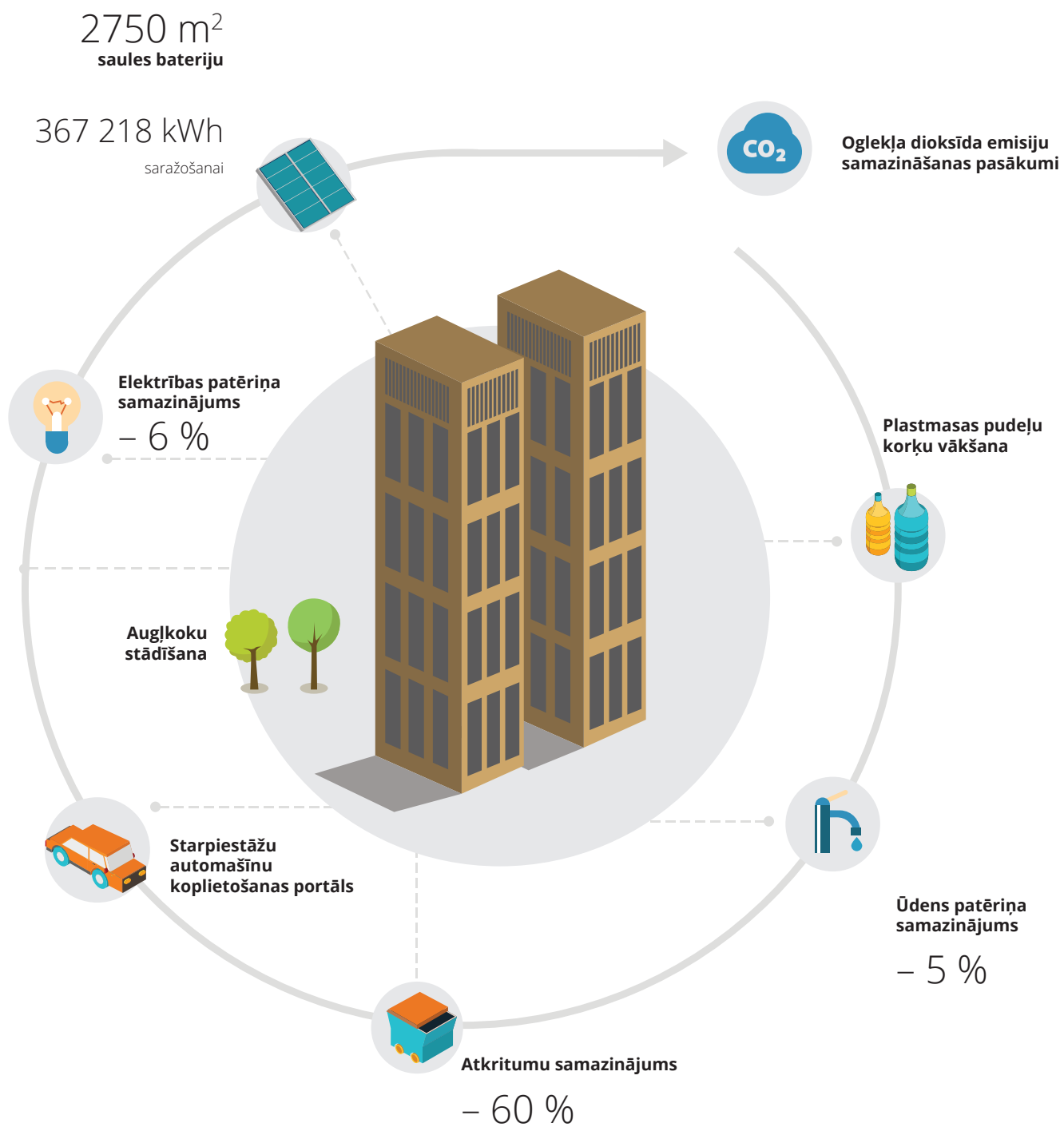
2008. gadā atklātās Tiesu pils infrastruktūru renovācijas darbi, kuriem būtu jānoslēdzas ar trešā torņa nodošanu ekspluatācijā 2019. gadā, tiek veikti atbilstoši trejādām ekonomiskuma, ekoloģiskuma un personu, telpu un datu drošības prasībām.

Šā kompleksa ēkas, kuras, lai nodrošinātu lietu netraucētu apstrādi atbilstoši procesuālajiem noteikumiem, ir plānotas tā, lai sabiedrībai pieejamās telpas tiktu nošķirtas no telpām, kas ir rezervētas tiesu locekļiem un personālam, tiek nepārtraukti pielāgotas vajadzībām, kādas izriet no sabiedrības prasībām un no tā, kādi strīdi var nonākt izskatīšanā tiesās, un starptautiskajam kontekstam, kurā tās strādā.

Trešā torņa **pamatakmens** ielikšana 2016. gada jūnijā iezīmē svarīgu posmu ceļā uz to, lai tiktu sasniegts mērķis pulcēt visu personālu vienkopus, šādi nodrošinot arī būtisku resursu ietaupījumu, ko budžeta lēmējinstītūcija vēlas panākt būvju infrastruktūras pārvaldībā.

Gan īstenojot savus būvprojektus, gan ikdienā apsaimniekojot tās rīcībā esošos līdzekļus un rīkus, šī iestāde nerimstoši rūpējas par vides respektēšanu, un to apliecina 2016. gada 15. decembrī saņemtā **EMAS** (*Eco-Management and Audit Scheme*, Vides vadības un audita sistēma) **reģistrācija**. Tādējādi ar šo sertifikāciju, kas ir paredzēta Eiropas regulā un tiek piešķirta organizācijām, kuras atbilst stingriem nosacījumiem attiecībā uz to vides politiku un ieguldījumu vides saglabāšanā un ilgtspējīgā attīstībā, tiek skaidri apliecināts Tiesas lielais veikums vides jomā un tās apņēmība attiecībā uz ekoloģiju.

Visbeidzot, infrastruktūru pārvaldību nācās arī pielāgot jaunajam visās dalībvalstīs valdošajam drošības apsvērumu kontekstam, lai **pienācīgi un ar cieņu pie sevis uzņemtu** Tiesas locekļus, personālu un vairāk nekā 100 000 tieslietu profesionāļu, apmeklētāju un pakalpojumu sniedzēju, kas ik gadu apmeklē Tiesu.

5

SKATS NĀKOTNĒ: **JUSTĪCIJAS KVALITĀTE – PASTĀVĪGS IZAICINĀJUMS**

Justīcijas kvalitāte ir ikvienas tiesas pastāvīgs izaicinājums, un Eiropas Savienības Tiesa tai pievērš vislielāko vērību. Pēdējos gados Tiesa ir veikusi virkni darbību, lai saglabātu un vairotu justīcijas kvalitāti Eiropas Savienības tiesību sistēmā. Šīs darbības ir koncentrētas ap trim galvenajām asīm, proti:

- Eiropas Savienības tiesu strukturālā reforma;
- procesuālo noteikumu pārstrāde;
- darba metožu modernizēšana un atjaunināšana.

Šīs darbības jau ir bijušas un arī turpmāk būs auglīgas. Lai arī abās Savienības tiesās iesniegto lietu skaits nemitīgi pieaug, tiesvedību ilgums konstanti samazinās, neraugoties uz neizbēgamiem ierobežojumiem, kas saistīti ar šajās tiesās notiekošajām tiesvedībām raksturīgo integrālo un šajā ziņā pasaulē unikālo daudzvalodību.

Eiropas Savienības Tiesa ir apņēmusies arī rūpīgāk apsvērt vienu no Eiropas Savienības justīcijas pamatzīmēm – tiesu sadarbības tīklu. Ar prejudiciālā nolēmuma tiesvedības palīdzību Eiropas justīcija ir darbojusies tīklveidīgi jau desmitiem gadu, pirms internets vispār tika iecerēts un ieraudzīja dienasgaismu. Būdamā cieši pārliecināta, ka tiesu sadarbības stiprināšana Eiropas Savienībā spēj pilsoņu interesēs uzlabot justīcijas kvalitāti, Eiropas Savienības Tiesa plāno šajā ziņā īstenot vairākas

ierosmes. Pirmā no šīm ierosmēm ir uzaicināt Eiropas Savienības dalībvalstu Augstāko tiesu un Konstitucionālo tiesu priekšsēdētājus piedalīties forumā par “tiesu sadarbības tīklu”, kas 2017. gadā tiks rīkots Luksemburgā saistībā ar Romas Līgumu 60. gadadienu.

6

SEKOJIET LĪDZI IESTĀDES **AKTUALITĀTĒM**

Apmeklējiet Tiesas un Vispārējās tiesas judikatūras meklēšanas portālu, izmantojot Curia interneta vietni:

curia.europa.eu

Sekojieta judikatūras un iestādes aktualitātēm:

- aplūkojot **paziņojumus presei**: curia.europa.eu/jcms/PressRelease
- abonējot Tiesas **RSS padevi**: curia.europa.eu/jcms/RSS
- sekojot iestādes **Twitter kontam**: @CourUEpresse vai @EUCourtPress
- lejupielādējot lietotni **App CVRIA** viedtālruniem un planšetdatoriem

Lai uzzinātu vairāk par iestādes darbību:

- iepazīstieties ar **2016. gada ziņojuma** mājaslapu: curia.europa.eu/jcms/AnnualReport
 - Gada apskats
 - Tiesas darbības ziņojums
 - Vadības ziņojums

Iespēja iepazīties ar iestādes dokumentiem, piekļūstot:

- **vēsturiskajiem arhīviem**: curia.europa.eu/jcms/archive
- **administratīvajiem dokumentiem**: curia.europa.eu/jcms/documents

Apmeklējiet Eiropas Savienības Tiesas galveno mītni

Iestāde piedāvā interesentiem apmeklējumu programmas, kas ir īpaši pielāgotas katras grupas interesēm (tiesas sēdes apmeklējums, ekskursija ēku vai mākslas darbu apskatei gida pavadībā, mācību apmeklējumi):

curia.europa.eu/jcms/visits

Lai saņemtu visa veida informāciju par iestādi:

- rakstiet mums, izmantojot **saziņas veidlapu**: curia.europa.eu/jcms/contact

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA

SAZIŅAS DIREKCIJA
PUBLIKĀCIJU UN ELEKTRONISKO
PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU NODAĻA
2017. GADA MARTS

Publikāciju birojs

ISBN 978-92-829-2283-5
ISSN 2467-1592
doi:10.2862/87072